

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

DE WAARDEERING VAN DEN GENEESKUNDIGEN STAND EN DE GODDELIJKE OORSPRONG DER GENEESKUNST,

R E D E

UITGESPROKEN TER OPENING VAN DE ZES-EN-ZEVENTIGSTE
ALGEMEENE VERGADERING DER NEDERLANDSCHE MAAT-
SCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST TE
MIDDELBURG DEN 6DEN JULI 1925,

DOOR DEN VOORZITTER

Prof. H. B U R G E R,

Amsterdam.

Bij het oprijzen uit een zware ziekte, niet minder bij het afschudden van een langdurige lichamelijke kwelling, moet wel ieder voelend mensch zijn genezing als iets goddelijks ondervinden.

Dichters en wijsgeeren van alle tijden prijzen de gezondheid als het hoogste der aardsche goederen. De kunst haar te doen terugkeeren, wanneer zij den mensch heeft verlaten, de geneeskunst, werd in het klassieke heidendom en wordt ook in den Christelijken godsdienst beschouwd als van goddelijke herkomst.

Apollo, de zoon van Zeus, was de genezende god, die zijn kunst — niet alleen het hergeven der gezondheid, maar ook het doen herleven van dooden — overbracht op zijn zoon Aesculapius. Zeus, van oordeel, dat wie eens in de onderwereld was aanbeland, daar behoorde te blijven, doodde Aesculaap met een bliksemstraal en plaatste hem dan, op verzoek van Apollo, als sterrenbeeld aan den hemel.

Volgens het Oude Testament 1) verkondigde, op den berg Sinai, de Heer: „Ik dood en maak levend; in versla en ik heel”. Het talmudisch fatalisme maakt den arts, die aan den roep der zieken gehoor geeft, tot den zendbode des Heeren, den uitvoerder van den goddelijken wil 2).

Het Nieuwe Testament leert ons, dat Jezus, toen hij nog onbekend was onder de menschen, hun geloof en vertrouwen vóór alles heeft gewonnen door het genezen van zieken en gebrekkigen. Ook heeft hij de gave der geneeskunst overgedragen op zijn apostelen.

1) Deut., XXXII, 39.

2) Zie J. PREUSS, *Biblisch-talmudische Medizin*, 3e Aufl., Berlin 1923, bl. 29.

ERASMUS 1), den goddelijken oorsprong der geneeskunst erkennende, doet in zijn onbegrensde vereering voor deze kunst haar beoefenaren deelen, en meent, dat dezen aanspraak mogen maken op de oneindige dankbaarheid hunner medemenschen. Merkwaa-digerwijze overweegt hij hierbij niet, in hoeverre zij, die deze kunst uitoefenden, haar ook werkelijk verstonden en op welke wijze zij die ten nutte van het menschedom aanwendden. En toch ontbrak het den grooten Rotterdammer anders waarlijk niet aan helder inzicht.

Hij beschouwde den arts als „een welwillende en genadigde godheid”, in den zin van het oud-Grieksche spreekwoord: „de eene mensch is de god van den anderen”. Hij is ook ten volle overtuigd van het goed recht der artsen op een ruime geldelijke belooning hunner diensten. Hij vermeldt een aantal gevallen van buitensporige betaling, door vorsten aan hun dokters toegekend; maar meent dat de grootst mogelijke belooning altijd nog gering is voor den redder van iemands leven.

JACOB CATS, de Zeeuwsche dichter, die — wellicht eenig in de geschiedenis der letteren — na driehonderd jaren nog door zijn volk niet anders dan met den naam van Vader wordt genoemd, was evenals ERASMUS, een vurig bewonderaar der geneeskunst, en ook hij gunde den heelmeesters loon na werken:

„Ick groet u, geestigh volck; ick wensch u rycke segen,
Ick wensch u grooten danck, en oock een gouden regen”. 2)

Zijn tijdgenoot CONSTANTYN HUYGENS was, als ik het wel begrijp, minder geestdriftig. Althans ik vind bij hem een hekeldicht op „Een onwetend medicyn”, dien hij o.a. betitelt als:

„Een onbetrouwbaer' brugg, daer elck wil over gaen
En vallen in de gracht, daer door hy mochte treden;
Een Zeysem van de Dood, een Bessem van de Steden;
Een onbegrijplick vat, dat min begrijpt dan 't geeft:
Een mild-mond van een man, die geeft en niet en heeft”. 3)

Dan voert de dichter een geneesheer ten tooneele, die bij een weinig zieke patiënt heel wat potjeslatijn brabbelt en geneesmiddelen toedient, en eindigt dan met deze slotsom:

„Nu Borgeren, siet toe, met deze kinder-slagh
Wordt menigh krancke veegh, die beter buyten lagh,
Versloft, verwaerdeloost, in ongeleerde handen,
Dan onder 't scherp Latijn van meesterlicke tanden”.

Men vindt hier door een leek de verstandige gedachte uitgesproken, dat menig zieke geen behoefte heeft aan geneesmiddelen,

1) Encomium artis medicae (Opuscula sel. Neerl. de arte med., 1907).

2) J. CATS „Op het gesprek van de heelkonste”.

3) „Een onwetend medicijn” (Zede-printen).

maar wel aan frissche lucht en dat aan moeder natuur het genezen van heel wat ongesteldheden wel is toevertrouwd.

Het herinnert mij aan de geboorte van Oliver Twist in een sedertdien over de heele wereld berucht werkhuis. De pasgeborene weigerde te ademen en zweefde eenigen tijd tusschen deze en de toekomstige wereld. Ware in dit kort tijdsbestek, zegt de schrijver, Oliver omringd geweest door zorgvolle grootmoeders en tantes, ervaren verpleegsters en zeer geleerde dokters, zij hadden hem zonder eenigen twijfel in een ommezien gedood. Thans echter vochten Oliver en de natuur de zaak onder mekaar uit, met het gevolg, dat hij na eenige worstelingen ging ademhalen, niezen en schreeuwen.

Toch was DICKENS geen versmader der geneeskunst; evenmin een vijand der dokters. Toen na zijn dood het „British medical Journal” hulde bracht aan de verrassende nauwkeurigheid, waarmee in zijn romans ziekte en dood zijn beschreven 1), erkende het tevens dankbaar, dat DICKENS jegens het geneeskundig beroep altijd rechtvaardig en edelmoedig was geweest; zoodat, zeide het, „wij gaarne meelachen met den man, die soms om ons lachte, maar dan lachte als iemand die van ons hield”.

Er is geen enkele maatschappelijke groep, om wie zoo gaarne en zoo algemeen wordt gelachen als om deze twee: de professors en de dokters; maar toch is er verschil.

De professor wordt gehoond als de verpersoonlijking van verstrooidheid, onhandigheid, onbruikbaarheid in het werkelijke leven. Maar de grondgedachte van al deze goedige en goedkoope spot is eigenlijk een erkenning van den wetenschappelijken zin dezer heeren. Immers de professor, die, 's nachts thuiskomende, zijn natte regenscherm bij zijn vrouw in bed legt en zelf in de paraplubak gaat staan, doet deze en dergelijke ongerijmdheden, omdat zijn geest door hoog-wetenschappelijke vraagstukken wordt vastgehouden, en dit is ten slotte 's mans levenstaak.

Ook den geneesheer wordt verstrooidheid en achteloosheid aangewreven; evenwel bij hem kunnen deze zonden niet, zooals bij den geleerden professor, worden opgevat als een bedekte hulde; voor den man der praktijk is zoo iets altijd een beschuldiging van gebrek aan ernst en toewijding. Zóó de dokter die, met zijn gedachten elders, aan een zuigeling een paardemiddel voorschrijft, of hij die van zijn kaart-partijtje geroepen, den pols voelende, halffluid doortelt: „acht negen, tien, boer, vrouw, heer, aas”.

Meer nog dan wegens sufheid en slordigheid wordt de geneesheer bespot, omdat hij zijn vak niet zou verstaan; omdat hij de menschen

1) De beschrijving van „hectic” in „Oliver Twist” heeft haar weg gevonden in een aantal Engelsche, Fransche en Amerikaansche handboeken. Vóór DAX, BROCA en HUGHLINS JACKSON heeft DICKENS — in „Dombey and Son” — het verband van aphasia met rechtszijdige hemiplegie vastgelegd. Zijn beschrijving van epilepsie in „Walter Widing” en die van verschillende geestesafwijkingen in tal van karakters zijn van de hand eens meesters. Welk een aanwinst, zegt het blad, zou het voor de geneeskunde zijn geweest, wanneer een zóó scherp opmerker en zóó nauwkeurig beschrijver zich aan haar had gewijd!

ziek zou maken in plaats van gezond; omdat hij ze naar de andere wereld zou helpen. Toen Frederik de Groote herstellende was van een ziekte, en men hem vroeg hoe het hem ging, antwoordde hij: „Ik ben weer beter, niettegenstaande twee beroemde artsen zich alle mogelijke moeite om mij hebben gegeven”. De dokter-dichter Sir JOHN HILL 1) kreeg van een tijdgenoot deze liefelijkheid te lezen:

„The worse that we wish thee for all thy vile crimes,
Is to take thine own physic, and read thine own rhymes”;

waarop een andere dankbare patiënt aanraadde de volgorde om te keeren; want als hij eerst zijn eigen middelen zou innemen, zou hij aan het lezen van zijn eigen rijmelarij niet meer toekomen 2).

Hoe de hekeldichters over ons denken, wisten wij reeds uit HUYGENS' vergelijking van den medicijnman met de zeis van Magere Hein. De bekende spotprent van HOGARTH 3) beeldt ons kortweg af als „het gilde der lijkbezorgers”, en men vindt het zelfde beeld, in dicht en prent en aan de praattafel, in duizenderlei schakeering terug.

Al dit ons aangedane onrecht aanvaarden wij met een grootmoedigen glimlach, wetende dat de zelfde spotters niet zullen verzuimen onze hulp in te roepen, wanneer zij gevaar vreezen voor hun eigen dierbaar lichaam of voor hen, die hun lief zijn. LA BRUYÈRE zegt dit leukweg aldus: „Tant que les hommes pourront mourir et qu'ils aimeront à vivre le médecin sera raillé, mais payé”.

Behalve onze domheid en de averechtsche uitwerking van al onze bemoeienis biedt het geneeskundig beroep aan de boertige gemeent nog andere heerlijke mikpunten aan. Ik noem de onderlinge oneenigheid tusschen de kunstgenooten, die vooral op oude prenten aan de kaak is gesteld in den vorm van heftig gekrakeel, zelfs handgemeen bij geneeskundige consulten. En vooral ook de hebzucht der artsen, die maling zouden hebben aan het heil der zieken, en slechts bedacht zouden zijn op het spekken van hun eigen zak.

Wij zouden dwaas doen, door dit alles onze goede luim te laten bederven. Liever laten wij ons troosten door een zoo wijs man als ERASMUS, die opmerkt, dat ons beroep dit gemeen heeft met goede vorsten, „dat het goed handelt maar een slechten naam heeft”.

De naam, dien de geneeskunst draagt, d.w.z. haar waardeering door de menschen, is in den loop der tijden een zeer verschillende geweest.

Velen meenen, dat hij in de laatste kwarteeuw is gedaald. Twaalf

1) TIMBS, Doctors and patients, London 1876.

2) „No! let the order be reversed,
Or else unlash'd his crimes;
For if he takes his physic first,
He'll never read his rhymes”.

3) HOGARTH'S works. „Arms of the Undertakers” (et plurima mortis imago).

jaar geleden sprak op deze zelfde plaats N. VAN RIJNBERK 1) zelfs van „een begin van verwording”, een vermindering in de algemeene schatting, waarvan hij als de twee hoofdoorzaken aanwees: 1. de toenemende specialiseering, en (vooral) 2. de veranderde tijdgeest, „het streven om alleen materieele waarden te erkennen, en in de gansche samenleving alles tot een stoffelijken maatstaf te herleiden”.

Inderdaad, maar zulk een maatstaf geschat, zou onze stand zich nimmer op een noog maatschappelijk peil kunnen handhaven. Croesusen, die voor de redding van hun leven met fabelachtige sommen danken, zijn hoogst zeldzame bezienswaardigheden. Ook de eersteklas-huisdokters en -heelkunstenaars, die groote inkomens verwerven, zijn veel minder talrijk dan men gemeenlijk denkt. Dooreen genomen staat de betaling der geneeskundige behandeling niet in een behoorlijke verhouding tot de zorg en inspanning, ook den lichamelijken arbeid, die zij vergt.

BERNARD SHAW 2) beschouwt, op grond van het betalingsstelsel der particuliere praktijk en voorts ook wegens de armoede van de geneeskeeren (in Engeland), de geneeskundige bediening der gemeenschap als een moorddadige ongerijmdheid („a murderous absurdity”): De heilkundige heeft er geldelijk belang bij, uw been af te zetten. Hoe afschuwelijker de verminking, hoe hooger de verminker wordt betaald. Voor het verhelpen van een ingegroeide nagel ontvangt hij een paar shillings; voor het uitsnijden van uw ingewand honderde guineas, behalve wanneer hij het doet op een arm mensch voor oefening. Het is onwetenschappelijk te beweren of te gelooven, dat onder de bestaande omstandigheden de dokters geen onnoodige kunstbewerkingen doen en dat zij niet winstgevende ziekten zouden laten slepen. Dit is de kern van een zeer lang, geweldig overdreven, maar toch lezenswaard betoog voor het staats-socialisme op geneeskundig gebied. Wat de eer van ons beroep betreft behoeven wij er ons niet al te veel van aan te trekken, ook al omdat de schrijver beweert dat (Engelsche) dokters juist gelijk zijn aan andere Engelschen, in zoover de meesten van hen geen eer en geen geweten bezitten.

Maar juist op het geweten komt het aan. Ik kan mij niet denken, dat het er velen zullen zijn, die onnoodig het mes durven zetten in een medemensch. Dat er echter zulken bestaan, is aan geen twijfel onderhevig; wij allen kennen er voorbeelden van.

De nauwgezette arts wordt menigmaal gedrukt en geremd door het denkbeeld, iemand te lang of te vaak te behandelen, of daarvan te zullen worden verdacht. Ik voel dit als een doorn in den voet der particuliere praktijk, en ben altijd van meening geweest, dat te dezen opzichte de patiënten mijner kosteloze polikliniek in het voordeel waren.

Met VAN RIJNBERK vrees ook ik voor ons beroep nadeel van de voortschrijdende materialistische levensopvatting. Niet echter zoozeer, omdat wij te veel naar een maatstaf van stoffelijken welstand

1) De toekomst van den geneeskundigen stand in Nederland (N.T.v.G. 1913, II, No. 2).

2) The doctor's dilemma: Preface on doctors.

zouden worden beoordeeld; als wel omdat wij zelf te veel aan zulk een maatstaf zouden gaan hechten.

De eischen, die de geneesheeren, vooral de specialisten, aan het leven stellen, zijn ontegenzeggelijk veel hooger dan enkele tientallen van jaren geleden. Hiermee hangt samen een zekere gejaagdheid bij de jongeren naar het verwerven van loongevenden arbeid, waarbij het ontzag, dar men eertijds aan oudere kunstgenooten betoonde, wel eens in de knel komt. Met weemoed denken de oudere specialisten terug aan hun vroegere kosteloze poliklinieken, waarvan de groote toeloop hun trots en verheugenis was. Ik ben mij wel bewust van de zoozeer gewijzigde omstandigheden, waaronder de jongeren thans leven; maar toch zie ik ook in den tijdgeest als zoodanig een nivelleerende kracht, die onzen stand naar beneden drukt.

De geneeskunst is, evenals het geestelijk ambt, een dienend beroep. Haar zinnebeeld moet zijn en blijven dat, hetwelk NICOLAAS TULP, de niet alleen door REMBRANDT beroemde Amsterdamsche burgemeester, zich had gekozen: de brandende kaars, die aan anderen licht schenkt, terwijl zij zichzelf verteert — „aliis inserviendo consumor” 1) —. Haar belooning moet vóór alles bestaan in de innerlijke voldoening, telkens weder te kunnen bijdragen tot het levensgeluk van anderen.

Dat daarbij haar beoefenaren in hun vak een bestaan moeten vinden, spreekt van zelf. G. H. WELLS 2), die het vraagstuk van de betaling der geneeskundige diensten op een meer bevallige wijze behandelt dan zijn geestverwant SHAW, plaatst wijselijk zijn van aardsche zorg ontheven geneeskundigen in een onbestaanbare wereld („in that extravagant world of which I dream”) 3).

Inderdaad, onze dokters zijn menschen van deze aarde, ongeacht de goddelijke herkomst van hun beroep. Wanneer eenig man recht heeft op een behoorlijk bestaan, voor zich zelf en voor de zijnen, dan is het zeker hij, die, zooals geen ander arbeider, bij dag en bij nacht klaar staat om zijn in nood verkeerende medemenschen te hulp te snellen. Niet alleen bij algemeen gevaar, zooals een dreigende dijkbreuk of storm op zee, wanneer alle hens op het dek komen. Maar voortdurend, ongeacht uur of jaargetij, vaak nachten achtereen, uit bed te worden geroepen, altijd na een vermoeienden dag, wijs mij in heel de rij van den arbeid den man aan, die deze taak met den huisarts wil deelen!

Ook bij het beoordeelen van de hooge tarieven der heilkundigen

1) Daar ik in TULP's „Drie Boecken der Medicynsche Aenmerckingen” noch de afbeelding der kaars, noch de kenspreuk vermeld vond, wendde ik mij tot dr. NUYENS, die voor mij opzocht, dat zij vermeld staat in E. THYSSEN's proefschrift, „N. TULP als geneesheer geschetst”, en in de lijkrede op TULP door L. WOLZOGEN. Ook onder het mooie portret van een onbekend plaatsnijder, dat o.a. in het Prentenkabinet te Amsterdam aanwezig is en waar TULP als burgemeester aan tafel zit, met een kaars vóór zich, staat de zelfde spreuk. Overigens is op dit portret het welgedane uiterlijk van TULP niet geheel in overeenstemming met het onderschrift. De verkleinde weergaaf van het portret verkreeg ik door welwillende bemiddeling van den directeur van het Prentenkabinet.

2) An Englishman looks at the world: Doctors.

3) „The sane, practical man shakes his head, smiles pityingly at my dreamy impracticability, and passes them by”.

gebiedt de billijkheid, de omstandigheden wel te laten wegen. Hun bijzondere opleiding na het artsexamen vergt in den huidige tijd verscheidene jaren; de duur van hun volle arbeidskracht is slechts kort. Dit niet alleen als gevolg van de lichamelijke eischen, die hun werk stelt, maar ook door hun bezorgdheid omtrent den toestand van ernstige zieken, de weegschaal van leven en dood, waarbij de doorslag zal afhangen van hun persoonlijk handelen, en die ook in den nacht hun brein bezig houdt.

Evenwel, er zijn grenzen, welker overschrijving op het publiek met reden een pijnlijken indruk maakt, als het teeken eener wanverhouding tusschen de beide momenten, die het geneeskundig beroep bepalen: het goddelijke en het aardsche. Het eerste moment wordt gediend door de door alle geneesheeren toegepaste verschillende berekening hunner diensten aan armen en aan rijken. Geen rechtgeaard arts, die niet let op de betalingsmogelijkheid zijner zieken en die niet veel onbetaald werk, en met liefde, verricht, elken dag. Geschonden wordt het goddelijk moment door elke onheuschheid jegens lieden met kleine beurs.

Treedt het aardsche moment op den voorgrond; verkrijgt het medezeggenschap in de geneeskundige overwegingen van den arts; wordt het hooge beginsel der ongelijke betaling misbruikt om, in overdrachtelijken zin, den rijken man te laten bloeden, dan verlaagt de geneesheer zich zelf tot den rang van een kwakzalver, zijn goddelijke kunst tot een naargeestig handwerk.

Ik weet niet of in deze richting tegenwoordig méér of minder wordt gezondigd dan vroeger. Zeker is het, dat de waardeering van onzen stand door het publiek grootelijks afhangt van de verhouding tusschen god en mensch, of juistert die tusschen mensch en onmensch, bij het gros der geneeskundigen.

De tijdgeest, of beter de zich wijzigende maatschappelijke verhoudingen, bedreigen onzen stand met nog een ander gevaar: het verlies van onze onafhankelijkheid.

Ik doel hierbij niet op de steeds grooter wordende groep der geneeskundige ambtenaren. De arbeid, dien zij verrichten, in dienst, niet van den zieken mensch, maar van de voorbehoedende geneeskunst der gemeenschap, deze arbeid, als geheel genomen, is boven onzen lof verheven. Mij dunkt de muze der geschiedenis, wanneer zij na vele jaren zal terugblikken op het tijdvak, waarin wij thans leven, moet wel met jubeltonen een maatschappelijken stand bezingen, welks ijverig streven het is geweest, ter wille van het algemeen zich zelf overbodig te maken.

Gevaar voor onzen stand ducht ik, en niet zonder goeden reden, van het nog onbekookt machtsbesef der opwaarts strevende democratie, die in het geneeskundig beroep den goddelijken factor miskent en in den geneesheer niet anders ziet dan een loonarbeider in haren dienst.

Ter verdediging van de vrijheid van ons beroep hebben wij pal te staan, schouder aan schouder. Hoe vreemd en ongeschikt ook de geneeskundige zich voelt te midden van den klassenstrijd, tegen

dit gevaar roept Aesculaap zelf ons te wapen. Priesters in zijnen dienst, is het ons onduldbaar, dat een vreemde macht zich zou inschuiven tusschen ons en onze zieken.

Voor onze Maatschappij is in dezen strijd de weg duidelijk aangewezen. Op dien weg haar te volgen, eendrachtig en vastberaden, is onze dure plicht. Geen moeite, geen offer zij ons daarbij te veel.

Het is merkwaardig en in hooge mate teleurstellend, dat verminderde waardeering van het geneeskundig beroep moet worden geboekt in een tijd van ongekenden bloei der geneeskundige wetenschap. De vooruitgang der geneeskunde in de laatste honderd jaar beteekent veel meer dan die in al de vroegere eeuwen tezamen. Sinds leerstuk en bespiegeling hebben plaats gemaakt voor onderzoek en proefneming, en de studie der geneeskunde zich heeft gesteld op een natuurwetenschappelijken grondslag, zijn uitkomsten verkregen, die onze wegbereiders in hun stoutste droomen niet hebben kunnen voorzien.

Wetenschappelijke uitkomsten, die ook in de praktijk ruime en zegenrijke toepassing hebben gevonden. In het voorbijgaan slechts wijs ik op de welsprekende cijfers der ziekte- en sterfte-statistiek 1), om mij te bepalen tot dit ééne punt: de niet genoeg te loven vermindering van lichamelijk lijden. Deze vermindering is niet in de eerste plaats te danken aan de uitvinding van een groot aantal pijnstillende geneesmiddelen; veel meer aan verbeterde ziekteherkenning en doelmatiger ziekenbehandeling, en wel het allermeest aan de hedendaagsche heilkunst, die door een enkelen pijnloozen ingreep gezondheid en werkkraft verzekert aan tallozen, die voorheen (denk slechts aan zoo veel „vrouwenlijden”!) met een ziek lichaam moesten voortsukkelen tot hun droevig eind.

Men vraagt zich verwonderd af, waarom, met den groei onzer wetenschap, de openbare waardeering van ons vak niet in evenwijdige lijn mede is omhoog gegaan; waarom ook thans nog de menigte zich verdringt rondom den schoonsprekenden kwakzalver; waarom zelfs ontwikkelde lieden ten einde raad ertoe komen aandacht te scnenken aan de sluiertaal der somnambule.

Voor mij is dit alles het bewijs, dat in de diepte der volksziel de geneeskunst nog steeds is een goddelijke gave, die ook zonder wetenschap en studie bestaan en nut stichten kan.

Onverklaarbaar is zulk een geloof zeker niet. Wij, kleine Asclepiaden, zijn niet Aesculaap zelf. Het afdoend voorbehoedmiddel tegen den dood is nog altijd niet in onze hand 2). Natuur, de groote heilmeesteres, maakt, wat haar aandeel betreft, geen onderscheid tusschen kwakzalvers en deskundigen. Nooit echter verzuimt de

1) Zie bijv. DROOGLEEVER FORTUYN, de sterftelijn in de laatste drie-kwart eeuw (*Ned. T. v. Gen.* 1924, II, bl. 53) en BRENKMAN, Eenige ziekte- en sterftcijfers (*Gedenkboek Geneeskundige Kring Amsterdam*, 1923).

2) WILHELM BUSCH zegt wijsgeerig:

„Es wird auf dieser Erde immer
Das Leben mit dem Tod bestraft”.

kwakzalver de genadige hulp der natuur als eerepluim te steken op zijn eigen hoed.

En bovendien, hoe hooger de wetenschap is gestegen, des te meer heeft zij, in zelfoverschatting, het publiek van den geneesheer vervreemd. Wanneer de geneeskunst zich verplaatst van het ziekbed naar het laboratorium, wanneer, in stede van zieken, ziekten worden behandeld, dan ontglipt ons een machtig hulpmiddel van genezing, dat de kwakzalverij meesterlijk weet uit te buiten: de persoonlijke invloed van mensch op mensch.

De geneeskunst als zoodanig is geen natuurwetenschap. „Daarvoor”, zegt NAUNYN 1), „zit haar de menschenliefde te diep in het bloed. De geneesheer, die aan de ziekensponde kampt voor het leven van zijn patiënt, kan zich niet beperken binnen de enge grenzen zijner wetenschap.” Hoe vaak moet niet, zonder voldoende gegevens een beslissende stap worden gedaan. Elk ziektegeval is een vraagstuk met vele onbekenden, waarvan met name het zielkundig en ook het persoonlijke aandeel kunnen worden benaderd, maar door de wetenschap nimmer ten volle verklaard.

Daarbij komt, dat, bij den snellen aanwas onzer proefondervindelijke kennis, wij ons niet meer den tijd gunnen tot rustig nadenken. Onrijp en ongekeurd worden de vruchten onzer wetenschap aan het menschdom opgedischt. Onophoudelijk verrijzen er nieuwe natuurwetten, die na een kortstondig bestaan voor weer andere plaats maken; terwijl toch de natuur steeds de zelfde is gebleven.

In zulk een tijdperk van storm en drang worstelen thans zoowel de immuniteitsleer als de wetenschap der inwendige afscheiding. Van beide heeft de menschheid onnoemlijken zegen te wachten. Zou men echter kunnen uitmaken en in betrouwbare cijfers vastleggen, in hoeverre de daadwerkelijke toepassing van deze beide op zieken en gezonden tot nu toe nuttig en schadelijk is geweest, welke verrassingen zou zulk een statistiek kunnen brengen! In een tijd van razende ontdekkingsdrift 2), als waarin wij thans leven, vechten wij hier en daar in het halfduister met wapenen, die wij zelf nauwelijks kennen. Wanneer straks langzaam de schemering gaat optrekken en wij het slagveld kunnen overzien, kan pas blijken, wie door onze voortvarendheid het meest heeft geleden, vriend of vijand.

In de stralenbehandeling begint men eerst thans eenigermate te geraken tot de noodzakelijke grondslagen eener juiste doseering. De serologie is er nog verre van af, de nuttige en de schadelijke gevolgen van al de door haar op den mensch toegepaste vergiftigingen in hun juiste omvang en verhouding te kennen. Met voorloopig nog onzeker roer dobberen de scheepjes der sero- en organotherapie op de baren der geneeskundige praktijk, niet met rust gelaten door het leekenpubliek, dat elke kersverse ontdekking

1) Die Entwickl. d. inn. Med. im 19. Jahrh., Jena 1900.

2) „Thans”, zoo jubelde pas nog WOERDEMAN in zijn zeer verdienstelijke in-treerede, „wordt in tal van laboratoria met koortsachtigen ijver door een groote schare van onderzoekers gewerkt in de door ROUX gewezen richting”. — Maar zulk een koortstoestand is voor het beoogde doel heelemaal niet gunstig.

uit de bladen verneemt, en tegen al zijn werkelijke en vermeende kwalen met alle geweld wil worden ingespoten met wondermiddelen uit toegesmolten glazen buisjes. Uit de al te kalme zee van het therapeutisch nihilisme zijn wij wederom verzeild in een strooming van polypharmacie. Hormotone en zijn soortgenooten en de multivalente sera rieken sterk naar de saamgestelde recepten onzer voorgangers.

Het hoofdmoment, waardoor het aanzien van onzen stand wordt bepaald — de eigen waarde der geneeskundigen — heb ik voor het laatst bewaard. Ik zal er maar kort bij verwijlen. Veronderstel voldoende kennis, gezond verstand, belangstelling en eerlijkheid, dan zal, geheel in het algemeen gesproken, niet het bezit van groote geleerdheid, maar wel dat van een warm kloppend hart iemand voorbestemmen om een goed dokter te zijn. Zelfzuchtige naturen zijn nimmer — in den zin van ERASMUS — de god hunner medemenschen. Zij kunnen uitnemend geschikt zijn voor het laboratorium en het hoogleeraarsambt, en den roem der vaderlandsche wetenschap helpen schragen; de geneeskundige praktijk heeft behoefte aan personen, wien het een zoet lot is, in den geest van TULP hun leven te wijden aan het geluk hunner medeburgers.

Mag ik den man geheel volmaakt afbeelden, dan schenk ik hem bovendien aangename omgangsvormen en zin voor kunst en letteren. Ik geef hem een plaats boven het gemiddelde zijner patiënten. De buitendokter mag tot geen prijs zelf verboeren; maar ook hij die de hoogste kringen bedient, kan daar een zeer bijzondere en eervolle plaats innemen. Hij zal de vriend zijn in menig gezin, vooral niet door groote intimiteit ¹⁾, maar omdat hij met hen heeft meegeleefd in de moeilijkste en wreedste oogenblikken des levens, omdat hij hun fouten en zwakheden heeft leeren kennen en zij in hem een steun hebben gevonden, ook tegenover henzelf.

Zouden alle geneeskundigen („in that extravagant world of which I dream”!) naar dezen vorm zijn gegoten, dan ware onder alle omstandigheden hun onderlinge verhouding gekenmerkt door welwillendheid en wederzijdsch vertrouwen. Ook dit is — ten slotte — voor het aanzien van onzen stand van het grootste gewicht.

Het gekijf tusschen consulenten, waarvan de oude spotprenten gewagen, vindt zijn verklaring in de feitelijke onkunde dezer heeren die elk voor zijn eigen wijsgeerig stelsel vochten, en niet stonden op een gemeenschappelijken bodem, waarop een vruchtbare gedachtenwisseling mogelijk was. In later jaren — zeg ten tijde van de stichting onzer Maatschappij — had de droevige oneenigheid tusschen de kunstbroeders haar oorzaak in hun uiteenlopende vorming, kennis en beschaving en in het ontbreken van elken onderlingen band ²⁾. Met het aanzien en den invloed van den genees-

1) Zie Klinische Vorträge von H. v. ZIEMSEN, I Der Arzt und die Aufgaben des ärztl. Berufes, 1887, en F. SCHOLTZ, Von Aerzten und Patienten, 2e Aufl., München 1900.

2) Zie feestrede bij het 75-jarig bestaan der Mij. (*Ned. Tijdschr. v. Gen.* 1924, II, no. 2, bidz. 4).

kundigen stand hier te lande was het in dien zelfden tijd droevig gesteld.

In zijn toespraak tot de tweede algemeene vergadering der Maatschappij in 1850 wees GERRIT JAN MULDER op het verband tusschen de beide genoemde feiten. „Waar de kunstbroeders elkaar waardeeren”, daar, meende hij, „is de kunst geacht”, en de geschiedenis heeft hem gelijk gegeven. Tot de verheffing van ons gild in de schatting van het algemeen heeft niets zoo zeer bijgedragen als de verbeterde onderlinge verhouding tusschen de gildebroeders. Deze verbetering hebben wij te danken, eensdeels aan de wettelijk ingevoerde eenheid van onzen stand, anderdeels aan de oprichting der Maatschappij, die het besef onzer saamhoorigheid heeft gewekt en sedert heeft onderhouden. Gemis aan kameraadschap, naar buiten zich kenbaar makende broodnijd, zijn fnuikend voor de achting, die wij zoo gaarne aan onze kunst zien toegekend.

Hierom reeds behoort de eigen rechtspraak, de vrijwillig aanvaarde tucht, tot de meest nuttige instellingen in onze Maatschappij. In vele gevallen is zij geroepen om onder welgezinde beroepsgeenooten misverstand uit den weg te ruimen; nu en dan om de afwijkende elementen, zoo niet goed- dan kwaadschiks, in het rechte spoor te houden.

Men kan uit het publiek wel eens de meening vernemen, dat de „geneeskundige gedragsleer” een uitgewerkt stelsel van regels zou zijn, waardoor de geneeskunstbeoefenaren worden belet allerlei dingen te doen, waarvan niet-geneeskundigen het onbehoorlijke niet inzien 1). Volgens sommigen zou zij in hoofdzaak dienen, om tegenover de buitenwereld de fouten onzer vakgenooten te bemantelen.

Zij, die zoo oordeelen, zouden van de dwalingen huns weegs spoedig worden bekeerd, wilden zij kennis maken met ROBERT SAUNDBY'S „Medical Ethics” of met welke andere handleiding ook van geneeskundige gedragsleer. Het zou hun een blijde verrassing zijn te ontwaren, dat deze leer rust op drie grondbeginselen van onverdachte eerbiedwaardigheid. Twee ervan zijn aan de Schrift ontleend 2); het derde en voornaamste stamt uit de klassieke oudheid.

Het eerste luidt: „Alle dingen, die gij wilt dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo”. Dit beginsel is voor den arts een nimmer falend richtsnoer in alles wat betreft zijn betrekking tot de vakgenooten.

De tweede grondregel — „Geef den keizer wat des keizers is” — bepaalt de plaats van den geneesheer in de gemeenschap, en verplicht hem een goed staatsburger te zijn.

Het derde beginsel beheerscht onze verhouding tot de praktijk: „Het heil der zieken is de hoogste wet”. Dit beginsel is als de voornaamste gelofte neergelegd in den „eed van HIPPOCRATES” 3), die door alle opeenvolgende geslachten is aanvaard als grondslag van geneeskundige gedragsleer. Dit derde beginsel doet niet, zooals

1) BRUDENELL CARTER, *Doctors and their work*, London 1903, p. 236.

2) Mattheus, VII, 12 en Lucas, XX, 25.

3) Zie bijv. W. H. S. JONES, *The doctor's oath*, Cambridge, 1924.

de beide andere, een beroep op ons redelijk inzicht; het richt zich regelrecht tot het hart. Het is nog iets meer dan alleen een aansporing tot het goede. Ik lees er de uitdrukking in van het dienend, zelfopofferend karakter der geneeskunst, de erkenning van haar goddelijken oorsprong.

Hiermede verklaar ik de zes en zeventigste algemeene vergadering der Nederlandsche Maatschappij tot bevordernig der Geneeskunst voor geopend.

Beheerende redacteuren: Prof. dr. G. VAN RIJNBERK en P. MUNTENDAM.
Adres der Redactie: Nicolaas Maesstraat 89, Amsterdam. — Tel. **20150**.
Secretariaat en Informatiebureau Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, Raadhuisstraat 20. Tel. 45050; postgironummer: Amsterdam 58083.

Penningmeester Ondersteuningsfonds: dr. L. C. VAN DER MEULEN,
Van Eedenstraat 26, Haarlem; postgironummer: Haarlem 111950.

Secretariaat H. O. en C. O.: Mariahoek 4, Utrecht, Tel. no. 1924.

Penningmeester H. O. en C. O.: dr. R. BOERMA, Boekenrodestraat 3,
Haarlem, Tel. no. 12969; postgironummer C. O.: Haarlem 4179;

— postgironummer H. O.: Haarlem 35630.

Specialisten-organisatie: Secretariaat S.O.: Lindenlaan 3, Bussum. Tel. 373

Penningmeester S.O.: Lindenlaan 3, Bussum, postrekening no. 22393.

Typ. Amsterdamsche Boek- en Steendrukkerij, v/h. ELLERMAN, HARMS & CO., Amst